

Skrivning i hjem og skrivning i skole, to kulturer?

Guðmundur B. Kristmundsson, dosent, Islands Universitet

Skrivning og læsning er så stor en del af vores liv, at man næsten ikke tænker over, hvor vigtigt det er for os og det samfund, vi er en del af. Skrivningens historie rækker 5000 år tilbage, hvilket ikke er lang tid i forhold til hele menneskets historie. Skrivefærdigheden var en meget vigtig forudsætning for samfundet og for individet. Idet man kunne skrive, blev det muligt at holde styr på sin ejendom, såsom får og mængde af korn. Dette var vigtigt i forhold til at skabe et marked for varer. Man kunne også nedfælde alle slags kontrakter skriftligt, for eksempel mejslede byerne Lagash og Umma i Mesopotamien for 4500 år siden deres fredskontrakt ind i en stenkegle.

Skrivning hjælper mennesket til at bevare sin viden i dag som tidligere. Skrivning er også et kommunikationsmiddel. Denne funktion har aldrig været så stor som i de sidste 10-20 år. Skrivning er en kunstform og har været det i 3000-4000 år. Vores litteratur viser, hvordan vores forfædre forstår deres samfund og menneskets rolle i det.

Skrivefærdighed betyder magt. Den, som har gode skrivefærdigheder, kan bedre deltage i sin kultur og udtale sig om samfundet, politik, kultur etc. Tidligere var det ikke nok at kunne skrive. Udgiveren havde magt over forfatteren og kunne sige nej eller ja til at publicere en artikel eller en bog. Sådan er det endnu i dag, men nu har computer og internet bragt skrivningen til et helt andet niveau. Den skrivende part har fået større magt, idet enhver, som er koblet til internettet, frit kan publicere sine tanker. Skrivning er i dag en helt fundamental del af mange forskellige job, men skrivning spiller også en stor rolle i fritiden.

Alle kan i dag vælge mellem forskellige medier til skrivning, f.eks. computer eller mobiltelefon, og vælge mellem forskellige fora eller sider til at publicere sine tekster og tanker til andre. Her findes ingen udgiver eller redaktør. Man kan se, hvor stor magt denne udvikling har tilført individet, hvis man læser blogs og aviser. For kun nogle få år siden kunne man læse kommentarer på blogsider om, hvad der stod i aviserne. Nu kan man ofte se aviserne kommentere det, der står på blogsider. De sidste 5000 år har skrivning været et redskab for dem, som beherskede skrivefærdigheden og kunne publicere deres tekster på en eller anden måde. Nu er skrivning ikke kun forbeholdt dem, som kan skrive godt eller har magt til at få deres tekster publiceret men alle, som kan skrive. Det er også interessant at se, at den unge generation ofte er foran den ældre generation og behersker teknikken bedre. Disse ændringer i skrivningens rolle afføder mange interessante spørgsmål med hensyn til påvirkning af dels demokratiet og dets udvikling, og dels uddannelse og udvikling af undervisning i skrivning.

I denne artikel diskuteres nogle resultater fra et forskningsprojekt om læsning og skrivning hos folk på arbejdsmarkedet i Island. Det fremgår her, hvor vigtig skrivningen er i hverdagslivet, hjemme og på arbejde. Her beskrives også nogle resultater af ny forskning om skrivning i hjemmet og skrivning i skolen og diskuteres, hvorvidt der findes forbindelse mellem disse to kontekster for skrivning. Spørgsmålet er, om hjem og skole er to kulturer næsten eller helt uden forbindelse.

Forskning om voksne på arbejdsmarkedet, nogle resultater
Forskning om læsning og skrivning på arbejdsmarkedet blev gennemført i Island i 2005-2006. (Arnardóttir og Kristmundsson, 2006). Målet med forskningen var at kortlægge læsefærdighed og skrive- og læsevaner hos

320 personer i forskningen, lige mange kvinder og mænd. Alle udførte læsetest og blev interviewet med struktureret spørgeskema med 60 item. Gruppen afspejlede uddannelsesfordelingen i samfundet, det vil sige, proportionen af dem, som havde grundskole, videregående skole og universitetsuddannelse var cirka den samme som i samfundet.

Overordnet kan man se ud fra resultatet, at læsning og skrivning går hånd i hånd. Skrivning som kommunikationsmiddel spiller en stor rolle taget i betragtning, hvor meget man bruger e-mail, msn, sms o.a. Skriveaktiviteten i hjemmet er utrolig stor og især for de yngre aldersgrupperes vedkommende. Mange af de skrevne tekster er korte, men der skrives også længere tekster fx blog-tekster. Nogle skriver dagbog eller noveller og poesi og bruger således også papir og pen.

Det ser ud til at skriveaktivitet og læseaktivitet ændrer sig meget hurtigt. Det er ikke mange år siden, man ikke skrev så meget i hjemmet, måske kun julekort og korte beskeder. Nu bruger de fleste skrivning i en eller andet form. Det er interessant, om og hvordan denne udvikling vedrørende skrivning påvirker børn, ligesom man ser, at voksnes læsning i hjemmet påvirker børns motivation for læsning.

Der er forskel på kvinder og mænds brug af computer - og på hvilke emner, de skriver om. Flere kvinder bruger computer til uddannelse, og flere kvinder skriver dagbog end mænd, som i højere grad bruger computer til kommunikation. Det er interessant at se denne forskel, fordi det mest er kvinder, som hjælper børnene med deres hjemmearbejde til skolen. Det er derfor spændende at se, hvordan kvinder bruger skrivning i hjemmet, og om deres interesse for skrivning påvirker børnenes skrivning i skole og fritid.

“Der er forskel på kvinder og mænds brug af computer - og på hvilke emner, de skriver om. Flere kvinder bruger computer til uddannelse, og flere kvinder skriver dagbog end mænd, som i højere grad bruger computer til kommunikation.”

Deltagerne blev også spurgt, om de syntes, de kunne forbedre deres skrive- og læsefærdighed. Det ville de fleste gerne, og mange havde ideer til, hvordan de kunne gøre det. De nævnte f.eks. at skrive mange slags tekster, lære sig at skrive breve, lære at bruge computer til kommunikation, lære at skrive noveller og poesi, skrive dagbog, hjælpe børnene med hjemmearbejde, øge læsehastigheden, forbedre læseforståelse og at kunne læse og forstå mange slags tekster.

Det var forskel på dem, som havde kortest uddannelse og dem, som havde universitetsuddannelse. Flere af dem, som havde kortere uddannelse, ville gerne blive bedre til at kommunikere gennem computer, men flere af dem skrev dagbog. De ville også forbedre deres læseforståelse. Dem med lang uddannelse ville gerne lære at skrive noveller og poesi og øge deres læsehastighed.

De fleste deltagere ville gå på kursus for at forbedre deres skrivefærdigheder, nogle ville få privat rådgivning, og kun nogle få ville tage et kursus på internettet.

Denne forskning gav nogle informationer om, hvordan voksne mennesker bruger skrivning og læsning i deres arbejde og i deres fritid. Samtidig åbnede den for nye spørgsmål om skrivning i hjemmet, og hvorvidt det påvirker børn og unges skrivning. Endelig tilvejebragte forskningen ny viden om brug af computer og internet i Island. F.eks. viste det sig, at i 2008 havde 92% af alle hjem i Island en eller flere computere og 88% af dem var koblet til internettet.

Det ser ud til, at udviklingen de senere år er ved at ændre synet på skrivningens status og vigtighed.

Brug af skrivning skaber nu nye typer af tekster, såkaldte digitale tekster. Nedenfor følger information om et lille forskningsprojekt i Island omkring dette emne hos børn.

Skrivning i hjem og skole

Deltagerne i dette forskningsprojekt er 12 og 15 år gamle elever i fire forskellige skoler, deres lærere og forældre. Spørgsmålene, som forskeren (Gudmundur B. Kristmundsson) prøver at finde svar på, er følgende:

- Hvordan bruger 12 og 15 år gamle elever skrivning i deres fritid?
- Er forældrene forbillede for deres børn i forhold til skrivning?
- Tror eleverne, at det, de lærer i skrivning i skolen, er nyttigt for deres fritidsskrivning?
- Kan man se forbindelse mellem skrivning i skolen og fritidsskrivning?
- Påvirker fritidsskrivning skrivning i skole?

I datasamling bruger man kvalitative forskningsmetoder med struktureret spørgeskema til interview. Forskeren besøgte klasserne og så på, hvordan skrivning blev brugt i undervisningen. Lærerne blev interviewet om deres syn på skrivning og arbejdsmåde i klassen. Eleverne i klassen blev spurgt, om de skrev hjemme og i så fald, hvordan de skrev. Fire elever i hver klasse, to drenge og to piger, blev interviewet. De var på forskelligt færdighedsniveau, men ingen af dem fulgte specialundervisning. Forældrene til disse fire elever pr. klasse blev telefoninterviewet om deres brug af skrivning, hvad de vidste om deres børns brug af skrivning, og om de troede, de var forbillede for deres børn med hensyn til skrivning.

Det gik godt med at indsamle data. Man prøver dog fortsat at samle yderligere data og inddrage flere klasser for at styrke resultaterne og få

et mere nøjagtigt billede af fritidsskrivningen. Følgende er nogle af de foreløbige resultater.

Alle elever i begge aldersgrupper bruger i høj grad computer til skrivning på en eller anden måde, mest til kommunikation gennem facebook eller andre websider. MSN er mest populært, nogle bruger e-mail, og ret mange skriver kommentarer til sider, f.eks. om fodbold - det er mest drenge. Næsten alle 12 årige elever siger, at de bruger facebook, selvom man skal være mindst 13 år for at koble sig på. Alle 15 årige elever siger, at de er medlemmer af facebook.

Ret mange skriver på "traditionel" vis. Det er mest lapper med beskeder til forældre, men der er også elever, som skriver dagbog - og to 15-årige elever skriver noveller og poesi. En fortalte forskeren, at hun begynder med blyant og papir og skriver så sidste version på sin computer. Hun har skrevet noveller i nogle år og har dem alle sammen på sin computer. Hun beder sine forældre om at læse dem og sige, hvad de synes. Hendes far er forfatter.

SMS og MSN er meget populære kommunikationsmidler. Generelt bruger pigerne mere denne måde at kommunikere på. Forskellen i brug kønsmæssigt er større, hvad angår SMS end MSN. Alle har mobiltelefon, og mange bruger SMS, nogle ganske meget.

Sædvanligvis bruger forældre de samme redskaber til skrivning som deres børn. Men børnene følger med tiden og de ændringer, der sker inden for software og kommunikationsredskaber på computeren. Nogle fortalte forskeren, at e-mail kun er for lærere og gamle mennesker. Det ser også ud til, at forældre bruger e-mail mere end børnene.

Det interesserede forskeren at se, hvordan ældre brødre eller søstre var stærkere forbillede for yngre søskende end deres forældre. Det er måske fordi, de er mere moderne i deres brug af computere og kommunikation end forældrene.

Forældrenes skrivning foregår hovedsageligt i forbindelse med arbejde og kommunikation. Mange af dem er medlemmer af facebook. De sender e-mails til deres venner, slægtninge, skole og andre institutioner. De tror, de ved, hvordan deres 12 årige børn bruger deres skrivning, og hvad de skriver. Generelt gælder det samme i forhold til de 15 årige. Forældrene er dog ikke så sikre på deres skrivning, men de er slet ikke bekymrede.

I hjemmene diskuterer man ikke skrivning så meget. Børnene ser deres forældre skrive næsten hver eneste dag, men det er ikke tydeligt at se, om forældre er forbillede for deres børn. Måske indirekte men sandsynligvis ikke direkte, som man også kan se i forhold til læsning.

Eleverne skrev ganske meget i de fleste fag i skolen, men det ser ud som om, der mangler tradition for at undervise i skrivning. Det sker primært inden for modersmålsfaget. Det er, som om skrivning er et „landløst“ fag, som alle synes er vigtigt, men som ikke fylder nok i undervisningen. Forskeren sad i et klasseværelse og fulgte biologiundervisningen. Emnet var praktisk arbejde, „post mortem“-undersøgelse af et lille dyr. I lærebogen kunne eleverne læse om forskningsmetoder, og om hvor vigtigt det er at vise nøjagtighed. Så skulle de skrive rapport, men her var der ingen vejledning til, hvordan man skriver en forskningsrapport. Det var en god lærer, og han prøvede at fortælle dem, hvordan de skulle skrive, men eleverne manglede grundlæggende viden om at skrive sådan en tekst.

Det lader til, at undervisningen i skrivning ikke implementerer elevernes

skrivning i hjemmet. Der er ikke en stærk tradition for at undervise i skrivning og at bruge vigtige begreber, når man diskuterer skrivning. Lærerne siger, at de er bevidste om elevernes skrivning i hjemmet, men de har ikke tænkt på, at det kan bruges som motivation i skolen.

Forskeren læste nogle af elevernes tekster og spurgte også lærerne om, hvorvidt man kunne se, at elevernes fritidsskrivning påvirker deres skoleskrivning. Svaret var, at der ikke findes mange ting i skoleskrivning, som afspejler skrivning i hjemmet. Det er hovedsageligt enkelte ord eller tegn, som „hehe, splash, J L“, der går igen. Man kan også se nogle eksempler som forkortelser, korte sætninger og sætninger uden personalpronomen fx „Gik til min ven“. „Var ikke hjemme“.

Det er interessant at se eller følge de begreber, som eleverne bruger ubevidst i deres fritidsskrivning og sammenligne dem med de begreber, som er almindelige i skolen.

SKOLE	HJEM
Tekst	Læser
Struktur	Brug af forskellige genrer
Genre	Register som passer til emne og læser
Sprog	Sprog og ordforråd som passer til emnet
Retskrivning	Forkortelser
Titel	Hovedide (SMS)
Sætning	
Punktum, komma etc.	

Der er forskel mellem fritidsskrivning og skrivning i skolen, hvis man ser på de begreber, som skriveren „bruger“, men nogle begreber findes også begge steder. På dette område mangler man dog mere forskning.

I skolen har det været almindeligt, at eleverne skriver til en læser, dvs. læreren. Hjemme skriver de til mange læsere og måske mange, som de ikke kender og ikke ved noget om. De må tænke sig til deres læser og prøve at diagnosticere hans eller hendes behov og interesser. Det er klart, at børnene bruger begreber uden at vide noget om dem. De har behov for at lære om brug af begreber, da de er vigtige. Her kan skolen hjælpe. Eleverne siger, at de ikke bruger så meget af det, de har lært om skrivning i skolen, men de nævner dog retskrivning og det at finde „rigtige ord“. Skolen har i meget lille grad beskæftiget sig med, hvad eleverne bruger i deres skrivning hjemme. Det bør skolen dog fokusere på, da det måske er første gang i skrivningens historie, at dem, som lærer at skrive, udvikler deres skrivning uden direkte hjælp af en lærer eller mester.

Elever i dag skriver i deres fritid og bruger der et helt andet medie, end de normalt bruger i skolen. Dette medie bruges også af voksne mennesker over hele verden. Det er vigtigt at skabe en slags forbindelse mellem skoleskrivning og skrivning i hjemmet. Skolen kan f.eks. arbejde mere med de vigtigste begreber, som eleverne bruger i deres fritidsskrivning plus de begreber, som skolen arbejder med. Man må også udvikle bevidsthed om skrivning og diskutere skrivningen med eleverne, så de bedre forstår deres skriveudvikling og bliver mere selvstændige i deres skrivning. Skolen kan også bruge lejligheden til at diskutere god adfærd i forbindelse med skrivning. Skrivningens etik er vigtig, da man har frihed til at skrive og publicere, hvad man vil.

Til slut

Almen brug af skrivning i samfundet kan og vil have stor indflydelse på samfundet, ikke mindst politisk, socialt og kulturelt. Der er sket så store forandringer i de senere år, at man må tænke skrivningens og læsningens rolle helt på ny. Det mangler forskningen stadig, men mange forskere arbejder med dette område, og skolen må følge med samfundets udvikling og forskningen. Der er i den sammenhæng to store spørgsmål, som man må besvare:

- Hvad kræver samfundet af skrivefærdighed, når vores elever går ud af skolen?
- Hvad skal vi undervise i inden for skrivning, så det bliver et aktivt redskab inden for arbejde, fritid og "life long learning"?

På nuværende tidspunkt ser det ud som om, at skrivning i skole og skrivning i fritid næsten er som to kulturer. Hvis man udvikler forbindelsen mellem disse to kulturer, kan begge få udbytte af hinanden. ■